

Razgovor o izložbi “Mira, skica za portret” umjetnice Jelene Jureša

Kontinuirano ćutanje o

Putem arhivske građe, fotografija i videomaterijala, korišćenim i kombinovanim unutar specifično promišljenog modela prezentacije oživljava se porodična istorija bosanskih Jevreja, Mirinih predaka, stradalih na najsuroviji način u logorima na tlu bivše Jugoslavije

Razgovara: Đorđe Krajišnik

Umjetnica Jelena Jureša, koja se bavi pitanjima identiteta i politikama sjećanja, postavila je u salonu Muzeja savremene umetnosti u Beogradu izložbu “Mira, skica za portret”, multimedijalni pseudobiografski rad koji prati život anonimne žene Mire i njene porodice - od perioda prije njenog rođenja, pa do tragične smrti. Izložba u salonu MSUB-a, kako je saopšteno iz ovog muzeja, u čijoj je osnovi dvokanalna videoinstalacija sa serijom pripadajućih fotografija, prvo je predstavljanje tog dugogodišnjeg projekta Jelene Jureše u Beogradu, nakon Graza, Pule, Zagreba, Zrenjanina... “Putem arhivske građe, fotografija i videomaterijala, korišćenim i kombinovanim unutar specifično promišljenog modela prezentacije, oživljava se porodična istorija bosanskih Jevreja, Mirinih predaka, stradalih na najsuroviji način u logorima na tlu bivše Jugoslavije. Mirin život korespondira sa kratkim periodom mira i postojanja jedne države - stradala je 1990. godine u saobraćajnoj nesreći u okolini Pakraca, gde su ubrzo počeli nemiri koji su označili kraj Jugoslavije i početak rata. U prvi mah se može razmišljati o biografiji jedne žene, i jedne države, te beleženju epohe. Ipak, to je privid, jer je geografija vremena u radu vrlo specifična. Iako fotografija i videokadrovci sugerišu mesta u koja se posmatrač iznova vraća tokom praćenja videoinstalacije, njihovo značenje svaki put je dopunjeno novim dešavanjima i istorijama”.

Pojedinačne sudbine

U razgovoru povodom izložbe, Jelena Jureša je za Oslobođenje kazala da je izložba rezultat saradnje sa

kustoskinjom Unom Popović, dok je rad koji čine videoinstalacija i serija pripadajućih fotografija - objedinjenih pod nazivom “Mira, skica za portret” - rezultat višegodišnjeg istraživanja i promišljanja pitanja pojedinačnih sudbina i njihove (ne) uslovljenosti istorijskim i političkim kontekstom. “Poslednje izlaganje ovog rada u formi videoinstalacije bilo je u Grazu (Jelena Jureša: Mira, Study for a Portrait, Künstlerhaus - Halle für Kunst und Medien, 30. 1 - 5. 3. 2015), čemu je prethodila knjiga pod istim nazivom, u izdanju Fotohofedition (Salzburg). Iako se u prvom mah činilo da će prenošenje dva ‘filma’ od po 45 minuta koji čine videoinstalaciju u štampani format biti izazov, proces je bio gotovo organski, knjiga je sve vreme bila tu. Ono što vidim kao važan dodatak knjizi je katalog u formi ridera, koji će biti publikovan povodom izložbe u Beogradu i koji će obuhvatiti tekstove kustoskinje MSUB-a Une Popović, nezavisne kustoskinje Branke Benčić iz Zagreba, profesorke teatra, performansa i medijskih studija na Univerzitetu u Gentu Christel Stalpaert, višemedijske umetnice iz SAD-a Sarah Mendelsohn, kao i prepisku sa teoretičarkom umetnosti i medija Anete Stojnić sa Fakulteta za medije i komunikacije u Beogradu”.

• **U kom pogledu Vam je izazovna pseudobiografska forma, te šta u ovom slučaju u tim okvirima na umjetničkom planu možete dosegnuti?**

- Istina je da radim u granicama realnog, a da nisam zainteresovana za puki dokumentarizam, te da prostor mog umetničkog rada ima svoje zakonitosti. Radim sa ljudima i stvarnim događajima, sećanjima, neretko i kroz kritičko propitivanje istorije. Mirina priča je konstrukcija, upravo stoga jer je bazirana na istinitim događajima: beleženje svakog sećanja i svedočenja posredovano je ne samo medijem putem kog se beleži, već je

Jureša: Nisam zainteresovana za puki dokumentarizam

BAVLJENJE ZLOČINOM

Bavljenje zločinom ne podrazumijeva samo saznanje da se zločin desio već i ćutanje o njemu. U tom smislu, kroz višeznačnost pitanja logora možemo sagledati i sadašnji trenutak i postaviti pitanje o kontinuiranom ćutanju o zločinima koji su se desili u Prijedoru, tokom posljednjeg rata i komšijama odvedenim u logore Omarska, Trnopolje, Keraterm...

posrednici onaj koji beleži, svedočenje je preneseno, (od)uzeto, predato da postane nepripadajuće. Pripovedački deo, daga tako nazovem, oslanja se na sećanja i svedočenja osoba čiji su životi isprepleteni sa dešavanjima koja rad prati, a neki od njih portretisani su i u samom radu. Pritom taj osnovni narativ je samo jedan od mnogih paralelnih narativa sa kojima se posmatrač susreće.

rijskih događaja, obimne literaturre o Drugom svetskom ratu i svedočenja preživelih. Rad propituje i sam medij i njegovu ulogu: fotografija me zanima fenomenološki, i s tim u vezi, poigravanje idejom o njenoj „istinitosti“ za mene je veoma značajno. Medij fotografije i filma nikako nisu nevini, portretisali su dvadeseti vek, a iz ovako medijski posredovanog sećanja na prethodni vek, skrajnuti su glasovi svih onih Drugih. Istovremeno, rad se bavi i različitim ulogama žene (rad ne prati samo Mirin život, već i život njene majke), mogućnostima ličnih odabira i odluka, koji nisu uslovljeni političkim događajima i našom pozicijom u odnosu na njih.

Da li je moguće živeti život van unapred zadatih identitetskih odrednica, i tereta prošlih stradanja, da li se trauma prenosi na buduće generacije, da li je moguće bilo uspostaviti državu oslobođenu ratnih trauma, i šireg geopolitičkog konteksta - samo su neka pitanja koja sam želela da načnem ovim radom.

Krhkost trenutka

• **Jedna od važnijih tema koja se u okviru ove postavke osmišljava jeste pitanje logora. Danilo Kiš je govorio kako su logori u svojoj ubilačkoj konceptualiziranosti nešto najstravičnije što se desilo čovječanstvu. Kako Vi gledate na stvarnost logora?**

- Sjedne strane, Mira jeste postojala, zahvaljujući lomnom trenutku u kom su se prepleli životi njenih roditelja, a usred istorijskih i političkih previranja. Njeno postojanje, stoga, bilo je oduvek krhko, i pod bremenom potisnute porodične tragedije: njeno nasleđe kao kćerke jedinog preživelog potomka porodice bosanskih Jevreja, stradalih u holokaustu, stravično je. Smrti članova porodice Perera tvore svojevrsnu mapu, počev od logora na beo-

Mirina priča je konstrukcija, upravo stoga jer je bazirana na istinitim događajima

Pripovedački dio oslanja se na sećanja i svedočenja osoba čiji su životi isprepleteni

zločinima

Najveći broj kadrova u videodijelu rada prikazuje prirodu

gradskom Sajmištu, preko Đakova, Loborgrada, do Jasenovca. Logore na nivou ovog rada možemo posmatrati i kao okvir koji nudi mogućnost za refleksiju i postavljanje brojnih pitanja. Jedno od osnovnih koje mene zaokuplja u odnosu na zločin je život koji nastavlja da postoji i nakon što je Komšija odveden. S druge strane, postoji niz koraka koji dovode do dubokog ličnog usvajanja, prihvatanja i poistovećivanja sa drugačijim, novim vrednosnim konceptom o drugom koji će ga označiti kao objekat mržnje i omogućiti njegovo uništenje.

Bavljenje zločinom ne podrazumeva samo saznanje da se zločin desio već i ćutanje o njemu. U tom smislu, kroz višeznačnost pitanja logora možemo sagledati i sadašnji trenutak i postaviti pitanje o kontinuiranom ćutanju o zločinima koji su se desili u Prijedoru, tokom poslednjeg rata i Komšijama odvedenim u logore Omarska, Trnopolje, Keraterm.

• Na koji način Mirin život korrespondira pričom o raspadu Jugoslavije?

- U prvi mah možemo razmišljati o životopisu jedne žene, i jedne države, te beleženju epohe. Ipak, ovo je privid, jer je geografija vremena u radu vrlo specifična. Iako fotografija i videokadrovi upućuju na mesta u koja se posmatrač iznova vraća tokom praćenja videoinstalacije, njihovo značenje biva dopunjeno novim dešavanjima (i istorijama). Ta krhkost trenutka i ranjivost mesta čija nevinost ne može da opstane naveli su me da stvorim okvir koji mogu propitati i sopstveno osećanje nedostajanja. Osim faktografske tačnosti koju sam želela da postignem u radu, nužno je bilo proveriti i svoje sećanje na Jugoslaviju, posebno u ovom vremenu divljačkih istorijskih revizija. S druge strane, Mirin život možemo sagledati i kao čudo, kao okvir kroz koji se možemo dalje zagledati u taj vremenski interval koji se, eto, začudno poklopio sa odsustvom rata i postojanjem jedne države.

eni sa dešavanjima koja rad prati

Dobitnik Pulitzerove nagrade Sergey Ponomarev

Foto: Anadolija

Ponomarev: U momentu kada sam napravio fotografiju, neki su već skočili u vodu, a neki su se spremali da to urade

Snimam kao da će ta fotografija biti posljednja

Za fotografiju "Izbjeglice", koja prikazuje dramu sirijskih izbjeglica u Egejskom moru, ove godine osvojio je Pulitzerovu nagradu, kao i nagradu na takmičenju Istanbul Photo Awards

Ruski fotograf Sergey Ponomarev, koji je ove godine dobitnik Pulitzerove nagrade u kategoriji Breaking News Photography, u ekskluzivnom intervjuu za Anadoliju kazao je kako smatra da bi mu Pulitzerova nagrada uveliko mogla promijeniti život.

- Ovaj uspjeh, naravno, ne pripada samo meni. Veliki dio uspjeha pripada i listu koji čine iskusni fotografi iz Rusije, Amerike, Brazila i Njemačke, a gdje drugačijim pogledom posmatramo jedan od najvećih problema u svijetu, problem izbjeglica, rekao je Ponomarev.

Bijesno more

Pulitzerovu nagradu osvojio je za fotografiju pod nazivom "Izbjeglice", koja prikazuje dramu sirijskih izbjeglica u Egejskom moru, a ista fotografija je nagrađena na takmičenju Istanbul Photo Awards.

Ponomarev kaže kako se od školskih dana bavi fotografijom, naglasivši da je osam godina radio u novinskoj agenciji, dok posljednje tri godine radi kao freelancer.

Naglasio je da su trenutno u fokusu medijske pažnje dešavanja na Bliskom istoku. Za Anadoliju je ispričao kako je nastala nagrađena fotografija.

- Bilo je ružno vrijeme, veoma snažan vjetar i visoki valovi. Nije bilo moguće da se more pređe gumenim čamcem i zato su izbjeg-

glice starim brodicama pokušavale da pređu Egejsko more. Jedna od tih brodica je i ona koju sam ja fotografisao. Brodica je bila u vodi blizu obale, gdje je bilo vrlo duboko. Kada su se ljudi počeli iskrcavati u vodu, kapetan je krenuo nazad kako bi otišao na mjesto gdje je more dosta pliće. U momentu kada sam napravio fotografiju, neki su već skočili u vodu, a neki su se spremali da to

50 BRODICA

U početku smo čekali po tri dana dok bi se bar jedna brodica približila obali. Kasnije se dešavalo da dnevno na obalu stigne i po 50 brodica. Kako bismo ih fotografisali, nekad smo prelazili s jedne obale na drugu

urade. Sve se to odvijalo dok se brodica još kretala. Bilo je stvarno dramatično, ispričao je ruski fotograf.

Naglasio je kako je skoro dva mjeseca boravio na području na kojem je nastala pomenuta fotografija.

- U početku smo čekali po tri dana dok bi se bar jedna brodica približila obali. Kasnije se deša-

valo da dnevno na obalu stigne i po 50 brodica. Kako bismo ih fotografisali, nekad smo prelazili s jedne obale na drugu, kazao je Ponomarev dodajući kako nije ni razmišljao da bi mogao osvojiti nagradu za fotografije koje je tada napravio.

- Kada sam napravio ovu fotografiju, nisam ni mislio da ću osvojiti nagradu. U vezi sa izbjegličkom pričom, do sada sam napravio oko 1.000 fotografija, rekao je Ponomarev.

Dodao je kako se mnogo iznenadio kada je saznao da je ove godine osvojio nagradu na takmičenju Istanbul Photo Awards.

Formula uspjeha

- Kada su objavili rezultate, bio sam u Saudijskoj Arabiji. To je nešto što nisam očekivao. Zvali su me i rekli da sam ušao u užu konkurenciju te da rezultate mogu pratiti na internetu. Nagradu sam proslavio kada sam stigao u Moskvu, kazao je fotograf.

Ponomarev je kazao kako posao fotografa radi sa velikom ljubavlju, dodajući da je formula uspjeha upravo u pažljivom obavljanju posla, posvećenosti i ljubavi.

- Na početku karijere naučili su me da fotografišem kao da će ta fotografija biti posljednja koju sam napravio. Trebaš svaki put opravdati potpis ispod fotografije, poručio je dobitnik Pulitzerove nagrade.

K. R.